

KRIPTO TURTO APMOKESTINIMAS LIETUVOJE IR UŽSIENYJE: VERTINIMAI, SIŪLYMAI TOBULINIMUI

Sandra Idkinaitė, Artūras Grumulaitis

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

5 kurso, Civilinės ir verslo teisės šakos studentai

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius

El. paštas: sandra.idkinaite@tf.stud.vu.lt; arturas.grumulaitis@tf.stud.vu.lt

Mokslinio straipsnio akademinis kuratorius doc. dr. Martynas Endrijaitis

El. paštas: martynas.endrijaitis@gmail.com

Mokslinio straipsnio praktinis kuratorius Vytautas-Povilas Jurgaitis

El. paštas: vjurgaitis@gmail.com

Santrauka. Straipsnyje lyginamuoju aspektu analizuojami nacionaliniai ir užsienio šalių požiūriai į ICO, STO ir kriptovaliutų teisinį reguliavimą, nagrinėjami kripto turto apmokestinimo modeliai Lietuvoje ir Japonijoje, ypatingas dėmesys skiriamas teisiniam reguliavimui Vokietijoje, kaip ES šalyje. Daroma išvada, kad kriptovaliutų apmokestinimas ir teisinis reguliavimas Lietuvoje ir Vokietijoje yra panašus, nes abi šalys laikosi neutralumo principo – nedraudžia, bet ir įstatymiškai nereguliuoja. Straipsnyje taip pat pateikiamos rekomendacijos dėl kriptovaliutų pripažinimo teisėta mokėjimo priemone, įtraukiant kriptovaliutų reguliavimą į nacionalinius mokesčių įstatymus, apibrėžiant kriptovaliutų rūšis, vienodas sąvokas ir apmokestinimo principus. Pasak autorių, toks sprendimas suteiktų daugiau teisinio tikrumo fiziniams ir juridiniams asmenims ir padėtų valdyti su kriptovaliutomis susijusią riziką.

Pagrindiniai žodžiai: kriptovaliuta, kripto turtas, mokesčiai, blokų grandinė, ICO.

Summary. The article analyses national and foreign approaches to the legal regulation of ICO, STO and cryptocurrencies from a comparative perspective, examines the models of taxation of crypto assets in Lithuania and Japan, and pays special attention to the legal regulation in Germany as an EU country. It concludes that the tax and legal regulation of cryptocurrencies in Lithuania and Germany is similar, as both countries follow the principle of neutrality – they do not prohibit, but they do not regulate by law. The paper also makes recommendations for recognising cryptocurrencies as legal tender by including regulation of crypto assets in national tax laws, defining types of crypto assets, uniform concepts, and taxation principles. According to the authors, such a solution would provide more legal certainty for natural and legal persons and would help to manage the risks associated with crypto assets.

Keywords: cryptocurrency, crypto assets, taxes, blockchain, ICO.

Ivadas

2010 m. gegužės 22 d. programuotojas Laszlo Hanyecz iš JAV Floridos valstijos restorane „Papa John’s“ užsakė dvi picas su pristatymu į namus. Šis įvykis tapo istoriniu, kadangi, kurjeriui pristaciaus užsakymą, įvyko pirmasis sandoris, kurio metu buvo atskaityta kriptovaliuta. L. Hanyecz sumokėjo už picas 10 000 bitkoinų¹ (angl. *Bitcoin*), kurie tuo metu prilygo 40 JAV dolerių (Hankin, 2021). Atsižvelgiant į šiandieninę² jų vertę, kuri šiuo metu viršija 54 tūkst. dolerių už vienetą (Bitcoin Price and Exchange Rates, 2021), šias dvi picas galima laikyti brangiausiomis visų laikų picomis.

Investavus į bitkoinus, kai jie pirmą kartą buvo pradėti platinti, dabartinė finansinė grąža gali siekti milijonus ar milijardus. 2010 m. bitkoinas kainavo 10 centų, už 100 JAV dolerių, buvo galima nusipirkti apie 1 000 bitkoinų, kurie šias metais yra verti daugiau nei 54 mln. dolerių, darant prielaidą, kad virtuali valiuta buvo išlaikyta visą laiką nuo įsigijimo (Reinicke, 2021). Didžiulės grąžos galima buvo sulaukti ir investuojant į kitas kripto valiuatas, pavyzdžiui už 100 JAV dolerių buvo galima įsigyti apie 150 antros pagal populiarumą Ethereum kripto valiutos 2015 metų rugsėjį, ją pardavus 2021 m. lapkritį jos vertė jau buvo daugiau nei 600 000 JAV dolerių (Ethereum Price Chart, 2022).

Žinoma, investicijos į kriptovaliutas taip pat yra ir labai rizikingos, dėl spekuliatyvios rinkos ir menko reguliavimo. Susigundę investuoti po 100 JAV dolerių į Bitkoin ar Ethereum. 2021 m. lapkritį, 2022 m. sausį turėtume tik maždaug 52 JAV dolerių vertės Bitkoinų (Bitcoin Price Chart, 2022) ir 60 JAV dolerių vertės Ethereum kripto valiutų. Todėl ne vienas mokslininkas kriptovaliutų populiarumą lygina su 17 a. Olandijoje kilusia tulpių manija ar 21 a. pradžioje vykusiu „Dot Com“ burbulu³, o kriptovaliutų fenomenui net prigijo bitkoinmanijos ir kriptomanijos pavadinimai.

Nepaisant to, jog kriptovaliutos gali generuoti didelę ekonominę naudą ir analogiškai sąlygoti didžiulę finansinę riziką, mokestiniai ir teisiniai aspektai daugelyje valstybių tik neseniai pradėti reglamentuoti, (Kripto valiutos ir žetonų apskaitos rekomendacijos, 2018, p. 2) nors kriptovaliutų naudojimas sparčiai tobulėja ir kinta. Pavyzdžiui, aukščiau cituotos AVNT Kripto valiutos ir žetonų apskaitos rekomendacijos skiria daug vietos ICO analizei ir reglamentavimui, o šis fenomenas jau užleido vietą naujesnėms kripto prekybos formoms, tokioms kaip NFT (Parallels between NFT..., 2021) ar DeFi (Lessons Lost: DeFi..., 2021).

¹ Bitkoinas yra decentralizuota valiuta, kuri „nėra padengta jokia kita valiuta, brangiaisiais metalais ar kitomis vertybėmis, o jos kursą nustato paklausa ir pasiūla. Žr. Verslo žinių žodynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://zodynas.vz.lt/bitkoinas>>.

² 2021 m. lapkričio 27 d. vienas bitkoinas yra lygus 54 800,18 JAV dolerio.

³ „Dot Com“ buvo ekonominis burbulas, susijęs su interneto plėtra 1997–2001 m., lydimas spartaus interneto verslo ir vartotojų augimo sumą [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.researchgate.net/publication/352191943_Bitcoinmania_A_Ticking_Time_Bomb_Waiting_to_Explode>.

Be to teisės, finansų ir ekonomikos mokslai vis dar neturi universalių atsakymų į klausimus, koks yra teisinis kriptovaliutos statusas, kas yra kriptovaliuta finansinės apskaitos kontekste, kaip kriptovaliuta turėtų būti apskaitoma ir apmokestinama ir pan. Skirtingos valstybės labai įvairiai traktuoja kriptovaliutas ir įvairius iš jų išvestus finansinius ir nuosavybės užtikrinimo instrumentus (Cryptocurrency Regulations Around the World, 2022).

Vienos valstybės, didžiausia jų Kinija, dėl įvairių priežasčių uždraudžia kriptovaliutas (QuirozGutierrez, 2022), kitos – priešingai pripažįsta teisėta mokėjimo priemone.

Lietuvoje kriptovaliutos tampa vis patrauklesne mokėjimo priemone: bitkoinais galima atsiskaityti už apgyvendinimo viešbutyje, maitinimo restoranuose, odontologines, pervežimo taksi ir teisines advokatų paslaugas, įsigyti buitinės ar kompiuterinės technikos ar net sumokėti už studijas universitete (Kur atsiskaityti bitcoin?, 2021), kitomis kriptovaliutomis (Ethereum, Litecoin, Cardano ir kt.) galima kaupti santaupas tikintis investicinės grąžos ateityje ar atsiskaityti internetu. Naudojantis šiuolaikinių FinTech bendrovių paslaugomis kriptovaliuta galima atsiskaityti bet kur, kur galima atsiskaityti banko kortele (Borrelli, 2022). Kriptovaliutų privalumus, lyginant su tradicinėmis mokėjimo priemonėmis, nurodo ir valdžios institucijos, pažymėdamos, kad skaitmeninė valiuta užtikrina sandorių skaidrumą, „nes įprastais atvejais kiekvienas gali pamatyti bet kurį kiekvieno vartotojo sandorį, kadangi jis yra registruojamas viešame decentralizuotame registre“ (Kriptovaliutos ir žetonų apskaitos rekomendacijos, 2018, p. 1). Be to, kriptovaliutos pasižymi atsiskaitymų greitumu, pigesnėmis finansinėmis paslaugomis, papildomų investicijų galimybėmis (Subačius ir Subačienė, 2019), kas nulėmė tai, jog Lietuvoje daugėja įmonių, siūlančių įsigyti prekes ir paslaugas, atsiskaitant bitkoinais ar kitomis kriptovaliutomis.

Tačiau kriptovaliuta taip pat turi nemažai specifinių bruožų, dėl kurių kyla sunkumų jos apyvartos teisiniam ir mokestiniam reguliavimui. Pati skaitmeninė valiuta nėra prižiūrima Lietuvos banko (Lietuvos bankas skelbia poziciją..., 2017), o visi skaitmeninės valiutos sandoriai yra anonimiški ir maskuojami decentralizuotame registre, nėra operatoriaus, kuris kontroliuotų jos apyvartą, nėra mechanizmo, kuris leistų sustabdyti atliekamas operacijas, atšaukti mokėjimus (Kriptovaliutos ir žetonų apskaitos rekomendacijos, 2018, p. 1).

Šio tiriamojo darbo **aktualumą** pagrindžia tai, kad kriptovaliutų populiarumas auga (Subačius ir Subačienė, 2019) ir jų naudojimas yra aktyviai įtraukiamas į socialines ir profesines gyvenimo sritis, kas neabejotinai nulems būtiną teisės aktų leidėjams atitinkamus skaitmeninių valiutų sandorių apskaitos ir mokesčių reglamentavimo pakeitimus, pritaikant įstatymus skaitmeninės ekonomikos rinkoms. Iki šiol laisva ir nereguliuojama sritis vis labiau atkreipia ir įtakingiausių pasaulyje bankų priežiūros institucijų dėmesį. Bazelio bankų priežiūros komitetas Šveicarijoje, vieni-

jantis minėtas institucijas siūlo kripto turto užsiimantiems bankams taikyti kapitalo reikalavimus, o Europos Komisija 2020 metų rugsėjį pateikė pasiūlymus dėl kripto turto reguliavimo⁴, sutrumpintai vadinamus MiCA (ang. Markets in Crypto-assets). Ir nors numatyta, jog toks reguliavimas oficialiai bus pradėtas tik nuo 2024 metų, jau dabar aktualu apsvaistyti, kaip įvairios šalys sprendžia kripto turto teisinio statuso ir mokesčių reguliavimo klausimus savo nacionaliniuose mokesčių įstatymuose ir kokį teisinį reguliavimą reiktų taikyti Lietuvoje.

Mokslinio straipsnio **tikslas** yra įvertinti Lietuvoje taikomą kripto turto apmokestinimą ir pateikti siūlymus Lietuvos teisinio reguliavimo tobulinimui. Palyginimui pasirinktos valstybės yra Vokietija ir Japonija dėl kriptovaliutų pripažinimo ir suformuotų oficialių valstybės institucijų pozicijų bei priimtų įstatymų pakeitimų.

Straipsnio uždaviniai:

1. Nustatyti kripto turto apmokestinimo ypatumus Lietuvoje, Vokietijoje ir Japonijoje bei palyginti juos tarpusavyje.
2. Įvertinti kriptovaliutų apmokestinimo teisinį reguliavimą Lietuvoje ir pateikti siūlymus.

Darbo **objektas** – kripto turto apmokestinimo modelis Lietuvoje bei jo palyginimas su kitomis užsienio šalimis.

Aptariant šio straipsnio temos naujumą, pažymėtina, kad ši tema beveik nenagrinėta Lietuvoje. Kriptovaliutų apmokestinimo probleminiai aspektai buvo analizuojami 2019 m. Vilniaus universiteto Viešosios teisės studijų krypties studento Edvardo Jankausko magistro baigiamajame darbe, kuriame Lietuvos kriptovaliutų apmokestinimo reguliavimas lyginamas su JAV, Kanados, Šveicarijos ir Baltarusijos Respublikos modeliais. Siekiant darbo **originalumo** šiame straipsnyje lyginamajai analizei buvo pasirinktos Vokietija ir Japonija.

Blokų grandinės ir kriptovaliutos sąvokos ir pagrindinės charakteristikos

Analizuojant kripto turtą, svarbu apibrėžti, ką apima šis terminas. Visų pirma, šis terminas yra siejamas su kriptovaliutomis. Lietuvoje Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba savo paskelbtose „Kriptovaliutų ir žetonų apskaitos rekomendacijose“ nurodo, kad „kriptovaliuta dažniausiai apibūdinama kaip virtuali valiuta, turinti ir kai kurių elektroninių pinigų (dar vadinamų skaitmeniniais pinigais, skaitmenine valiuta) savybių“ (Kriptovaliutos ir žetonų apskaitos..., 2018). Virtualios valiutos sąvoka yra pateikiama Lietuvos banko pozicijoje „Dėl virtualiųjų

⁴ Proposal for a Regulation on the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, COM (2020) 593 final [interaktyvus]. Prieiga per internetą <<https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0593>>.

valiutų ir pirminio virtualiųjų valiutų žetonų platinimo“, kurioje ji apibūdinama, kaip „neregamentuoti ir nereguluojami skaitmeniniai pinigai, kuriuos galima naudoti kaip atsiskaitymo priemonę, tačiau šiuos pinigus į apyvartą išleidžia ir garantuoja ne centrinis bankas“ (Lietuvos banko pozicija..., 2017). Iš esmės kriptovaliutos yra skaitmeninis turtas ir kartu mokėjimo sistema, kuri laikoma alternatyva valstybės išleidžiamiems FIAT pinigams.

Tačiau į kripto turto sudėtį patenka ne vien kriptovaliutos. N. Kurauskienė ir R. Subačienė straipsnyje „Kriptovaliutos apskaitos alternatyvų vertinimas“ pateikia jų sudarytą kriptografinio turto klasifikavimą, kuriame skirsto kripto tur tą į kriptovaliutas ir kitą kriptografinį tur tą, susidedantį iš įvairių žetonų (angl. *token*) bei hibridinio turto (Kurauskienė ir Subačienė, 2020).

Savo ruožtu žetonas taip pat yra blokų grandinėje fiksuojamas registro įrašas, kuris apibūdinamas, kaip „instrumentas, išleistas pirminio platinimo būdu (angl. *Initial coin offering, ICO*), naudojantis decentralizuota vieša finansinių operacijų saugojimo sistema (angl. *distributed ledger technology, blockchain*)“ (VMI, 2018). ICO žetonai nesuteikia teisių, kokias turi akcininkas (investuotojas) įsigydamas vertybinius popierius – jais galima atsiskaityti už produktus ar paslaugas, gauti tam tikrų nuolaidų. Kita žetonų rūšis – tai žetonai, turintys vertybinių popierių ar finansinių priemonių požymių (angl. *Security Token Offering, STO*), ir suteikiantys teisę į pelną ar valdymą, tik jų išleidimas vykdomas pasitelkiant blokų grandinių technologiją. Įmonė, norinti pritraukti lėšų, vietoje akcijų, obligacijų ar kitų finansinių priemonių išleidžia STO žetonus, kurie juos įsigijusiems asmenims suteikia panašių teisių kaip akcininkams ar obligacijų turėtojams.

ICO rengėjai dažniausiai pirminio viešo žetonų platinimo būdu pritraukia lėšas naujiems projektams vykdyti. Nors ICO vykdymas Lietuvoje nėra reglamentuotas konkrečiais teisės aktais, tačiau, kaip pažymi Lietuvos bankas, atsižvelgdamas į skirtingus ICO modelius ir skirtingas žetonų savybes, tam tikrais atvejais šiai veiklai gali būti taikomi Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimai (Lietuvos banko pozicija..., 2017). STO rengėjų pagrindinis tikslas – pritraukti kapitalą ne iš bankų, o alternatyviu būdu. Dažniausiai tai aktualu smulkiajam ir vidutiniam verslui, dėl dažnai perteklinių ir ilgų bankų procedūrų finansavimui.

Siekiant daugiau reguliacinio aiškumo rinkos dalyviams ir didesnės investuotojų apsaugos, bendrovėms vykdant alternatyvų kapitalo pritraukimą, Lietuvos bankas 2019 metais išleido STO žetonų siūlymo gaires (Vertybinių popierių požymių turinčių žetonų..., 2019). Taigi, žetonas iš esmės yra ne kas kita, kaip apskaitos vienetas, kuris nėra kriptovaliuta ir yra skirtas tam tikro turto skaitmeniniam balansui atspindėti.

Kriptovaliutos pagrįstos decentralizuota vieša finansinių operacijų saugojimo sistema blokų grandine (angl. *blockchain*), kuri yra bendras, nekintamas registras, supaprastinantis sandorių registravimo ir turto apskaitos procesą verslo tinkle. Pasi-naudojus specialia kriptografija (informacijos užšifravimą ir atšifravimą), sukuriama

skaitmeninė buhalterijos knyga, kurioje esančius mokėjimus gali matyti visi prisijungę, o tam kad pinigų pervedimas būtų sėkmingas, visi į tokį tinklą sujungti kompiuteriai turi jį patvirtinti (Kas yra blockchain?, 2019).

Blockchain technologija perduodamas turtas gali būti materialus (namas, automobilis, pinigai, žemė) arba nematerialus (intelektinė nuosavybė, patentai, autorių teisės, prekės ženklas). Naudojant blokų grandinę galima sekti ir perduoti beveik bet kokią vertę turinčius daiktus. Ši technologija sumažina visų dalyvaujančių šalių riziką ir išlaidas. Blokų grandinė suteikia įgaliojusiems tinklo nariams tiesioginę, bendrą ir visiškai skaidrią prieigą prie informacijos nekintančiame registre. Galiausiai, blokų grandinės technologija taip pat leidžia automatizuoti tam tikrų sutarčių vykdymą.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek kriptovaliutos, tiek žetonai yra kripto turtas, tačiau juos reikia skirti. Kriptovaliuta – tai kriptografinis skaitmeninis kodas, sukurtas remiantis matematiniais skaičiavimais. Siekiant išsaugoti duomenis, sandoriai susiejami į blokų grupes, kurios vėliau sudaro vientisą grandinę. Kriptovaliutos atsiranda kasimo būdu (angl. *mining*). Kriptovaliuta yra skaitmeninis turtas, jos vertė niekuo neparemta, o vertę pagrindžia tik finansų rinkos dalyvių lūkesčiai.

ICO ir STO yra investavimo formos, susijusios su kriptovaliutų atsiradimu. Prekiaujant žetonais yra siekiama pritraukti kuo daugiau investicijų. Žetonų kaina nustatoma tada, kai projektas patenka į rinką; kuo projektas perspektyvesnis ir sėkmingesnis, tuo žetonai vertingesni. Taigi, žetoną galima laikyti konkrečiu vertės vienetu, kurį išleidžia privatus subjektas, naudodamasis blokų grandinės sistema, ir kuris fiziškai egzistuoja kaip įrašas blokų grandinėje platinamame registre.

NFT (angl. *Non Fungible Token*, liet. *Nepakeičiamieji žetonai*) veikia kaip sertifikatas, patvirtinantis, kad vienas ar kitas skaitmeninis daiktas priklauso žetono turėtojui ir niekam kitam. Kitaip tariant, tai išmanioji sutartis, kuri skirta tam tikros intelektinės nuosavybės apsaugai. Suformuota ši sutartis užšifruojama ir paverčiama žetonu. Dažniausiai pasitaikantys NFT – tai .jpg ar .gif dokumentai, video arba, bet tai gali būti ir tekstai ar kita intelektinė nuosavybė. NFT galima paversti praktiškai bet kokią skaitmeninį dokumentą – straipsnius, bilietus ir pan. (Kas yra NFT ir..., 2022). Toks skaitmeninis objektas laikomas jį nupirkusiojo nuosavybe. Su juo žmogus gali daryti ką tik nori – perduoti, platinti, licencijuoti ir t. t. NFT vertė nustatoma panašiai kaip ir fizinių daiktų. Pavyzdžiui, gerai žinomo grafikos dizainerio darbas brangsta panašiu principu, kaip ir tikras paveikslas. Tačiau, kaip ir kitas kriptoturtas NFT pagrįstos nuosavybės teisėtumas nėra saugomas valstybės ir retai kada reglamentuojamas įstatymais.

DeFi (angl. *Decentralized Finance*) yra decentralizuotų finansų trumpinys. Tai viena pažangių blokų grandinių funkcijų leidžiančių užprogramuoti automatinį sutarčių vykdymą. Paprastas pavyzdys nepakeičiamojo žetono perdavimas gavus tam tikrą sumą į nurodytą sąskaitą. Tačiau DeFi gali būti naudojama ir tarkim palūkanų mokėjimui už paskolas, ar suteiktą kriptovaliutų kiekį likvidumui, ateities sandoriams ir

pan. finansiniams instrumentams. DeFi funkcionalumas pirma atsirado Ethereum blokų grandinėje, kas turbūt ir lėmė fantastišką šios kriptovaliutos sėkmę, nes sandorių už sandorių vykdymą Ethereum kasėjams būtina atsiskaityti kriptovaliuta (Kas yra DeFi? Trumpas vadovas..., 2022). Tačiau, pastaraisiais metais į Ethereum dominavimą šioje sferoje kėsina vis daugiau žaidėjų, kurie gali pasiūlyti greitesnes, pigesnes ar mažiau energijos išekvojančias alternatyvas.

Virtualiųjų valiutų teisinis reguliavimas Lietuvoje, Vokietijoje ir Japonijoje

Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų pasaulio valstybių, kriptovaliutos nėra draudžiamos. Tuo pat metu kriptovaliutos Lietuvoje neturi aiškaus teisinio statuso. Lietuvos bankas, reguliuojantis bankų veiklą Lietuvoje, 2017 metais išdėstė poziciją, ragindamas šalyje veikiančias ir Lietuvos banko prižiūrimas finansų įstaigas atriboti savo veiklą nuo virtualių valiutų ir neteikti su jomis susijusių paslaugų: „finansų rinkos dalyviai neturėtų užsiimti virtualiųjų valiutų pardavimu, neturėtų sudaryti sąlygų klientams atsiskaityti virtualiosiomis valiutomis jų išduotomis mokėjimo priemonėmis (pvz., debeto ar kredito kortelėmis ir pan.), nevykdyti jokių operacijų virtualiosiomis valiutomis, taip pat neužsiimti jų keitimo ar kita panašia veikla“ (Lietuvos banko pozicija..., 2017). Tokia pozicija buvo grindžiama tuo, kad virtualios valiutos ir žetonai yra ypač rizikinga priemonė, rinka neprižiūrima ir nereguliuojama, o investavimas ir kripto turto kaupimas gali lemti reikšmingus pinigų praradimus.

Reaguodami į Lietuvos banko paskelbtą poziciją, daugelis Lietuvoje veikiančių bankų ėmė drausti operacijas su kriptovaliutomis, blokuodami pervedimus į arba iš kriptovaliutų keityklos, sandorius ar net kliento sąskaitas. 2018 metais interneto svetainė Bankai.lt atliko tyrimą, kurio metu aiškinosi Lietuvoje veikiančių bankų požiūrį į virtualias valiutas ir sudarė kriptovaliutomis draugiškų bankų reitingą. Šio tyrimo išvadose buvo pažymėta, kad bankų požiūris į kriptovaliutas 2018 metais buvo neigiamas ir asmenims, ketinantiems pirkti ar parduoti virtualias valiutas bei žetonus, buvo rekomenduojama šių finansinių operacijų neatlikti daugumoje bankų (Bankai.lt, 2018).

Nepaisant itin neigiamų virtualių valiutų vertinimų Lietuvos bankų sektoriuje, Lietuva buvo viena pirmųjų pasaulio valstybių pasaulyje, kuri sureagavo į kriptovaliutų įtaką finansų rinkoms, naujus verslo vystymo modelius bei naujus lėšų pritraukimo būdus ir parengė oficialų operacijų, susijusių su kriptovaliutų apyvarta, apmokestinimo paaiškinimą. 2018 metais Lietuvos Valstybinė mokesčių inspekcija (toliau – VMI) paskelbė paaiškinimą dėl virtualių valiutų apmokestinimo, susijusio su Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymo (toliau – PMI) ir Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (toliau – GPMĮ) nuostatų taikymu (toliau – Paaiškinimas). Paaiškinime išsamiai aptariama, kokios pajamos yra laikomos apmokestinamosiomis,

kokiais dokumentais pagrindžiamos pajamos ir išlaidos, susijusios su atsiskaitymais už prekes ar paslaugas kriptovaliuta, taip pat aptartas pirminių žetonų išleidimo veiklos apmokestinimas ir pridėtinės vertės mokesčio taikymo ypatumai (Paaiškinimas dėl virtualiosios valiutos..., 2018).

Visų pirma, pažymėtina, kad pačios virtualios valiutos pagaminimas, kuris vyksta kasimo būdu (angl. *mining*), nėra apmokestinamas pelno ar gyventojų pajamų mokesčiais. Taip pat įvairių žetonų išleidimas pirminio platinimo būdu nėra PVM objektas. Mokesčio bazė atsiranda tik tais atvejais, kai sukauptas kripto turtas yra realizuojamas (*ibid*).

Taip pat pažymėtina, kad Lietuvos apmokestinimo modelis atitinka ir 2015 m. spalio mėn. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-264/14, kuriuo pagal ES PVM direktyvos nuostatas pridėtinės vertės mokesčiu apmokestinamas FIAT pinigų keitimas į kriptovaliutą pagal analogiją su valiutų, banknotų ir monetų, naudojamų kaip teisėta mokėjimo priemonė, keitimu (CJEU, 2015). Taip pat ir Lietuvoje virtualiosios valiutos keitimas į tradicinę valiutą yra laikomas PVM objektu (Paaiškinimas dėl virtualiosios valiutos..., 2018, p. 10).

Paaiškiniame išskiriami du virtualios valiutos pardavimo atvejai: kai parduodant kriptovaliutas ar žetonus gaunamos atsitiktinės pajamos arba kai virtualių valiutų pirkimaspardavimas yra vykdomas kaip individuali veikla ir atitinka veiklos tęstinumo, savarankiškumo ir ekonominės naudos siekimo požymius. Tęstinumas yra sietinas su tokio pobūdžio veiklos vykdymu tęstinį laikotarpį, kuris nėra ribojamas mokestiniu laikotarpiu (Čerkesas, 2020).

Pirmuoju atveju, kai kripto turtas realizuojamas atsitiktiniu būdu, jis apmokestinamas, kaip kito turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamos. Antroju – apskaičiuojant individualios veiklos apmokestinamąsias pajamas, iš pajamų gali būti atimami GPMĮ 18 straipsnyje nurodyti leidžiami atskaitymai (Paaiškinimas dėl virtualiosios valiutos..., 2018, p. 3).

Probleminis apmokestinimo aspektas yra tas, kad kriptovaliutų bei euro keitimo kursas nuolat kinta, kadangi virtualių valiutų vertę reguliuoja paklauskos-pasiūlos dėsnis (Bankai.lt, 2020). Dėl šios priežasties VMI nurodo ūkio subjektui, vykdančiam individualią veiklą, savo apskaitoje nustatyti tiek virtualios valiutos kurso šaltinį, tiek laiko momentus, kurie reikalingi naudojamo kurso fiksavimui, apskaitos vedimui bei mokestinių prievolių vykdymui.

VMI pateiktame paaiškiniame aptariamos ICO metu išleidžiamų žetonų rūšys, kurios gali būti vertybinių popierių pobūdžio (angl. *security tokens*), prekių ir paslaugų (angl. *utility tokens*). Šis skirstymas yra svarbus tuo aspektu, kad virtualiųjų žetonų, turinčių vertybinių popierių požymių, bei prekių ir paslaugų žetonų išleidimo atvejais taikomas skirtingas apmokestinimas (Paaiškinimas dėl virtualiosios valiutos..., 2018, p. 6).

VMI paaiškinimas iš esmės teigia, kad kripto sandoriai yra apmokestinami tik tokiomis atvejais, kai kriptovaliutos ar turtas yra keičiami į Eurus arba keičiamas į prekes

ar paslaugas, kurias, savo ruožtu, galima apmokestinti, atimant išlaidas patirtas kriptovaliutai įgyti. Tokiu būdu pats kriptovaliutų įgijimas nėra apmokestinamas, taigi nei pats kasimas, nei palūkanos gaunamos už kripto investicijas nėra apmokestinami. Taipogi, nėra tokių pačių išimčių kaip nekilnojamajam turtui ar akcijoms, kuriuos po 5 metų galima parduoti nemokant mokesčių.

Apibendrinant galima pažymėti, kad, nors Lietuvoje kripto turtas neturi oficialaus teisinio statuso, visgi, daugumai finansinių operacijų su kriptovaliutomis yra taikomas apmokestinimas. Vis dėlto virtuali valiuta egzistuoja pasaulinėje rinkoje ir naudojama skaitmeninėje erdvėje tarpusavio atsiskaitymams, todėl tampa svarbu atsižvelgti į tai, kaip įvairios kriptovaliutą legalizavusios šalys nustato jos apyvartos ir mokesčių reguliavimo taisykles.

Vokietijos federalinė finansų priežiūros institucija (vok. *Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht – BaFin*), į kurios įstatymines pareigas įeina finansų sistemos vientisumo ir stabilumo užtikrinimas (Act Establishing the Federal Financial..., 2002), dar 2011 m. techniniu ir teisiniu požiūriu kriptovaliutas priskyrė prie finansinių priemonių pagal 2011 m. Vokietijos bankininkystės įstatymo (vok. *Kreditwesengesetz*) 1 straipsnio 11 dalį (Hinweise zu dem Gesetz..., 2011) į vadinamųjų „apskaitos vienetų“ (vok. *Rechnungseinheiten*) subkategoriją. Tai yra speciali finansinių priemonių kategorija, nereguluojama ES teisės.

2013 m. BaFin, atsižvelgdama į augančią bitkoinų svarbą, paskelbė kriptovaliutų gaires. Jos taikomas bendrai kriptovaliutų klasifikacijai. Esminis minėtų gairių aspektas yra tas, kad atitinkami žetonai yra teisėtos mokėjimo priemonės pakaitalai, nes jie priimami atsiskaityti privatinės teisės sutarčių pagrindu (Jünemann ir Wirtz, 2018), t. y. priešingai nei oficialios valiutos, kurių pagrindas yra viešosios teisės reglamentavimas.

BaFin savo gairėse taip pat nurodo, kad kriptovaliuta nelaikoma reguliuojamais elektroniniais pinigais, nes nėra centrinio emitento. Pagal Vokietijos mokėjimo paslaugų priežiūros įstatymą (vok. *Zahlungsdiensteaufsichtsgesetz*) elektroniniai pinigai apibrėžiami kaip bet kokia piniginė vertė, saugoma elektroniniu būdu, įskaitant magnetines laikmenas, ir turinti reikalavimo emitentui formą. Jie išduodami mainais į grynuosius pinigus mokėjimo operacijoms atlikti. Tačiau žetonai, kurie atlieka ne tik mokėjimo pakaitalo funkcijas, t. y. visų pirma vertybiniai popieriai, turi būti klasifikuojami kiekvienu konkrečiu atveju atskirai. Jie gali būti klasifikuojami kaip vertybiniai popieriai arba net investicinių fondų vienetai ar akcijos (BaFin, 2017).

Vokietijos Federacinės Respublikos finansų ministerija (vok. *Bundesfinanzministerium*) taip pat išleido atitinkamas gaires. Pasak jų, „Bitcoin“ tapo apskaitos vienetu, skirtu naudoti prekybos sandoriams tarp privačių asmenų (German Federal Ministry of Finance, 2021). Iš esmės, Vokietijoje kriptovaliutos niekada neįgijo užsienio valiutos statuso. Jos net negali būti oficialiai vadinamos elektroniniais pinigais, nes pasižymi tik privačių pinigų statusu. Šis statusas reiškia privatų „kripto“ sandorių pobūdį be tarpvalstybinio reguliavimo.

2017 m. Vokietijoje buvo atnaujinta nacionalinė teisinė bazė. Įstatymų peržiūrėjimo pasekmė – federalinė vyriausybė kriptovaliutą pripažino finansine priemone. Priešingos pozicijos laikosi Vokietijos teismai. Visai neseniai Berlyno apeliacinis teismas (2018 metų rugsėjo 25 d. sprendimas Nr. 161 Ss 28/18) apkaltino BaFin baudžiamojoje byloje viršijus įgaliojimus, dėl BaFin bitkoinų priskyrimo finansinėms priemonėms (apskaitos vienetams).

Nors teismas nusprendė, kad kriptovaliutoms (tuo metu) netaikoma Vokietijos teisė, BaFin nepakeitė savo nuomonės ir toliau kriptovaliutas laiko finansinėms priemonėms (Gillenkirch et al., 2018). Atsižvelgiant į dabartinius teisės aktų pakeitimus, tikėtina, kad BaFin požiūris bus įtvirtintas įstatyme.

Niurnbergo mokesčių teismas (2020 m. balandžio 8 d. sprendimas Nr. 3 V 1239/19) byloje, kurioje buvo keliamas klausimas, ar monetos ir (arba) žetonai yra „kitas finansinis turtas“, turėjo rimtų abejonų dėl mokesčių inspekcijos apmokestinimo. Ieškovas ginčijo žetonų priskyrimą turtui, teigdamas, kad jie yra labai nepastovūs. Teismas, be kita ko, pažymėjo, kad mokesčių inspekcija nesuprato techninių procesų ir dėl to nenustatė atitinkamų faktų, nors buvo atsakinga už jų nustatymą, jei norėjo padidinti mokesčių mokėtojo mokesstinę naštą (atsižvelgiant į mokesčių mokėtojo pareigą bendradarbiauti). Vis dėlto mokesčių teismas konstatavo, kad galiojančių mokesčių teisės aktų pakanka verslo sandorių su kriptovaliuta apmokestinimui įvertinti (Friedberg, LL.M. and Arendt, 2021).

2018 m. vasario mėn., Vokietijoje oficialiai pripažinus prekybą virtualiomis valiutomis tarp fizinių asmenų, pasikeitė mokesčių įstatymai. Kalbant apie kripto turtą buvo nustatyta, kad, jei tarp kriptovaliutos pirkimo ir pardavimo praėjo mažiau nei vieneri metai, pardavimo sandoriui taikomas pajamų mokeskis. Žinoma, taikomas metinis neapmokestinamasis 600 eurų minimumas ir FIFO finansinė taisyklė (angl. *First In, First Out*)⁵ (Latham & Watkins, 2018).

2021 m. birželio mėnesį Vokietijos finansų ministerija pateikė detalesnius išaiškinimus (Entwurf eines BMF-Schreibens..., 2021) dėl kriptovaliutų apmokestinimo pajamų ir pelno mokesčiais, atsižvelgiant į tai, ar operacijas kripto turtu vykdo fiziniai ar juridiniai asmenys ir kokios operacijos kripto turtu yra atliekamos. Fizinių asmenų apmokestinamosioms pajamoms iš kripto turto pardavimo ir keitimo operacijų taikytina Pajamų mokesčio įstatymo (vok. *Einkommensteuergesetz – EstG*) 23 straipsnio 2, 3 dalys, t.y. neišlaikius kripto turto ilgiau kaip metus, skirtumas tarp jo pardavimo ir pirkimo kainos (įskaitant komisinius ir kitas išsigijimo išlaidas) ir viršijus minėtą 600 eurų neapmokestinamą sumą, yra apmokestinamas.

Vokietijoje taikomas individualus pajamų mokesčio tarifas, kuris paaiškėja deklaruavus metines pajamas (nuo 15% gaunant žemiausias pajamas iki 42% gaunant virš

⁵ Mokesčių tikslais taikant FIFO daroma prielaida, kad turtas, kurio sąnaudos yra seniausias, įtraukiamas į pelno (nuostolių) ataskaitos parduotų prekių savikainą (COGS). Likęs atsargų turtas priskiriamas vėliausiai įsigytam arba pagamintam turtui.

100.000 Eurų pajamų per metus). Skaičiuojant apmokestinamąsias pajamas asmuo gali pasirinkti ne tik anksčiau minėtą FIFO, bet ir LIFO (angl. *Last In, First Out*) finansinę taisyklę, kuri leidžia į sąnaudas įtraukti ne anksčiausiai, bet vėliausiai įgytą kriptovaliutą. Asmuo yra įpareigotas vesti detalią kriptovaliutų judėjimo apskaitą, siekiant pagrįsti teisingą apmokestinamųjų pajamų apskaičiavimą. Praktikoje rekomenduojama atskirti ilguoju periodu (virš metų) laikomas kriptovaliutas ir trumpuoju periodu (iki metų) laikomas kriptovaliutas į atskiras skaitmenines kriptovaliutų laikmenas – „virtualias pinigines“ (angl. *wallet*) tam, kad kriptovaliutų judėjimo apskaita mokesčių tikslais būtų paprastesnė. Žinoma, vykdant prekybą per didžiąsias virtualios valiutos keityklas, reikiama dokumentacija mokesčių tikslais turėtų būti gaunama be didesnių problemų. Grėsmė gali kilti, jei metų eigoje mažesnė virtualios valiutos keitykla tiesiog nutraukia savo veiklą.

Kalbant apie operacijas kriptovaliutomis, kitas labai svarbus klausimas yra, ar pirtas nuostolis (neigiamas skirtumas tarp kriptovaliutos pardavimo ir pirkimo kainos) gali būti dengiamas su uždirbtu pelnu (teigiamu skirtumu tarp kriptovaliutos pardavimo ir pirkimo kainos) skaičiuojant apmokestinamąsias pajamas. Tokie atvejai gali pasitaikyti kai krentant virtualios valiutos vertei, ji yra parduodama už žemesnę nei įsigijimo kainą. Remiantis Vokietijos Pajamų mokesčio įstatymo 23 straipsnio 3(1) dalimi, tokius nuostolius galima dengti su ankstesniais ar vėlesniais mokesčiais metais gautomis apmokestinamosiomis pajamomis, tačiau jos turi būti uždirbtos būtent iš kriptovaliutų operacijų. Kitos rūšies operacijoms – pavyzdžiui, kriptovaliutų skolinimui už atlygį (angl. *lending*), arba laikymui už palūkanas (angl. *staking*) taikomas 10 metų išlaikymo reikalavimas siekiant tokį turtą neapmokestinti jį realizuojant (Pajamų mokesčio įstatymo 23 straipsnio 1 dalis), o vienerių metų laikotarpis taikomas iš tokio skolinimo gautam papildomam kripto turtui apmokestinti.

Kriptovaliutų kasimas sau Vokietijoje, kaip ir Lietuvoje, jei tuo užsiima fiziniai asmenys asmeniniais, neapmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu ir pajamų mokesčiu. Šie mokesčiai taikomi tokioms priemonėms kaip akcijos, obligacijos ir kiti vertybiniai popieriai, kurie įsigijami siekiant ateityje juos perparduoti ir gauti iš to materialinių pajamų. Tačiau bitkoinų kasimas laikoma valiutos vertės kūrimo procesu. Juridinių asmenų atveju Vokietijoje kriptovaliutų kasimas yra apmokestinamas pelno mokesčiu, jei tokia veikla ilguoju periodu yra skirta pelnui uždirbti. Įmonių balanse kripto turtas pagal finansinės apskaitos principus yra priskiriamas kitam finansiniam turtui. Kai toks turtas yra realizuojamas ar viena kriptovaliuta keičiama kita, tokios operacijos generuoja pardavimo pajamas. Atsakaičius tokio kripto turto įsigijimo sąnaudas, gautas pelnas yra apmokestinamas pelno mokesčiu. Skolinant kriptovaliutas (angl. *lending*) arba laikant kriptovaliutas už palūkanas (angl. *staking*) ir gaunant už tai papildomus kriptovaliutos vienetus bei juos realizuojant gaunamas pelnas (nuostolis), todėl toks teigiamas rezultatas (pelnas) taip pat apmokestinamos pelno mokesčiu.

2018 m. Vokietijos finansų ministerija (vok. *Bundesfinanzministerium*) išleido gaires dėl tam tikrų kriptovaliutų⁶ sandorių apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu:

1. Kriptovaliutos keitimui į oficialius pinigus (FIAT) ir atvirkščiai netaikomas PVM apmokestinimas.
2. Pats kriptovaliutos kaip mokėjimo priemonės naudojimas nėra PVM apmokestinamas sandoris (t. y. pardavimo sandorio „grynųjų pinigų dalis“).
3. Kasimo darbams pridėtinės vertės mokestis netaikomas, tuo tarpu jei tokie veiksmai atliekami kitam asmeniui už atlygį ir šios paslaugos suteiktos Vokietijoje, tokios paslaugos yra PVM objektas.
4. „Virtualios piniginės“ paslaugos teikimas už mokesčių yra PVM apmokestinama veikla pagal Vokietijos mokesčių įstatymus, jei tokia paslauga teikiama Vokietijoje.
5. Priklausomai nuo konkrečių aplinkybių, kriptovaliutų mainų platformos veikla gali būti apmokestinamas PVM. Apibendrinant gaires, galima teigti, kad pridėtinės vertės mokestis taikomas tais atvejais, kai iš operacijų su kripto turtais yra gaunamos tam tikros pajamos.

Pažymėtina, kad valstybių požiūris į kripto turtą nėra vienodas. Kai kurios šalys, pavyzdžiui, Japonija, jį laiko mokėjimo priemone. Iki 2014 m. kovo Japonijos bankas neketino reguliuoti bitkoinų. Tačiau žlugus skaitmeninių valiutų keityklai „MT Gox“, Japonijos valdžios institucijos paskelbė, kad reikia reguliuoti rinką. Nuo 2016 m. kovo mėn. „bitkoinai“ Japonijoje yra teisėta mokėjimo priemonė (Ishikawa, 2017).

Kripto turto apmokestinimo klausimai buvo sureguliuoti gairėse, kuriuose pažymima, kad pajamos iš kriptovaliutos priskiriamos skaitmeniniam finansiniam turtui, todėl sandoriams turėtų būti taikomas pajamų mokestis arba pelno mokestis, o pardavimui taikomas Japonijos atitikmuo pridėtinės vertės mokesčiui. Japonijos valdžios institucijos pareikalavo, kad kriptovaliutų prekiautojai deklaruotų savo pajamas, o mokesčių institucija patvirtino kriptovaliutų investuotojams taikomą 15–55 % dydžio pelno mokestį. Taip pat gairėse buvo nustatyta, kad kriptovaliuta nėra nei elektroniniai pinigai, nei mainų priemonė. Pripažinta, kad kriptovaliuta turi vertę, kuri gali būti naudojama kaip mokėjimo priemonė ir gali būti perkama kaip prekė, į mokesčio bazę neįtraukiant analogiško pridėtinės vertės mokesčio (Hern, 2014).

Šalyje buvo pradėti registruoti operatoriai, keičiantys kriptovaliutas į FIAT pinigus. Kriptovaliutų keityklų paslaugų teikėjai buvo įpareigoti tikrinti sandorius (įskaitant klientų duomenis) ir pranešti apie tuos, kurie kelia įtarimų, bei saugoti patikrinimo įrašus. Nepateikus informacijos be pateisinamos priežasties, kriptovaliutas keičiančioms įmonėms gali būti skiriamos sankcijos. Toks reguliavimas buvo pasirinktas, siekiant užkirsti kelią kriptovaliutų naudojimui „nešvariems pinigams

⁶ Gairės parengtos atsižvelgiant į 2015 m. spalio 22 d. Europos Teisingumo Teismo sprendimą. (C-264/14 - Hedqvist) - Prieiga per internetą [<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-264/14>]

plauti“. Antra, Japonija įstatymais apsaugojo kriptovaliutų pirkėjų ir pardavėjų teises. Ji atskyrė piniginio turto ir kripto turto valdymą ir šiuo tikslu įgaliavo valstybinę mokesčių kontrolės instituciją atlikti auditą (ComplyAdvantage, 2018).

Japonija šiuo metu turi pažangiausią pasaulinę reguliavimo aplinką kriptovaliutoms ir pripažįsta Bitkoiną bei kitas skaitmenines valiutas teisėtu turtu pagal Mokėjimo paslaugų aktą (PSA). 2017 m. gruodžio mėn. nacionalinė mokesčių agentūra nusprendė, kad pelnas iš kriptovaliutų turėtų būti klasifikuojamas kaip „įvairios pajamos“, o investuotojai atitinkamai apmokestinami (Roth, 2021).

Naujausi reglamentai apima PSA ir Finansinių priemonių ir biržos akto (FIEA) pakeitimus, kurie įsigaliojo 2020 m. gegužės mėn. Pakeitimais buvo įvestas terminas „kriptoturtas“ (vietoje termino „virtuali valiuta“), nustatyti didesni vartotojų virtualių pinigų valdymo apribojimai ir supaprastintas reguliavimas dėl prekybos kriptoinvesticinėmis finansinėmis priemonėmis. Pagal naujas taisykles kriptovaliutos saugojimo paslaugų teikėjams (kurie neparduoda ar neperka kriptolėšų) taikoma PSA, o kriptovaliutos išvestinių finansinių priemonių įmonėms – FIEA (Cryptocurrency Regulations Around the World, 2022).

Japonija išlieka palanki aplinka kriptovaliutoms, tačiau didėjantis susirūpinimas dėl kovos su pinigų plovimu atkreipia FSA dėmesį į tolesnį reguliavimą. 2021 m. gruodžio mėn. FSA nurodė, kad 2022 m. siūlys teisės aktą, kuriuo būtų reglamentuojami stablecoins emitentai, kad būtų pašalinta rizika klientams ir apribotos galimybės pinigų plovimui naudoti stablecoin žetonus (Roth, 2021). Tikėtina, kad teisės aktai apims naujus saugumo protokolus ir naujus įpareigojimus kriptografijos paslaugų teikėjams pranešti apie įtartiną veiklą.

Vertinimai ir pasiūlymai reglamentavimui Lietuvoje

Kaip skelbiama Bitcoin.org kriptovaliutų apyvarta yra tarpusavio reguliavimo sistema. Didžiausias privalumas yra tas, kad „Peer-to-peer“ sistema yra daug saugesnė, nors absoliutaus saugumo nėra. Saugumą didina anonimiškumo principas, kuris užkerta kelią neteisėtam kišimuisi į asmenų ir organizacijų privatumą (Bitcoin – Open source P2P money..., 2009). Be to kriptovaliutos neturi centrinės priežiūros ir reguliavimo institucijos, o jų kainą nustato rinka.

Kriptovaliutai būdingos kelios savybės, kurios lemia aukštą rizikos lygį. Pirmoji rizikos grupė, kurią galima išskirti, yra susijusi su sandorių teisėtumu. Daugelis svetainių siūlo virtualiųjų valiutų pinigines be jokių specialių formalumų ir sandorių vykdytojų sąžiningumo patikrinimų, o vienintelė sąlyga yra parsisiųsti ir naudoti specializuotą programinę įrangą. Arba sąskaitą galima atidaryti paskambinus paslaugų teikėjui, kuris gali būti nepakankamai atidus kontroliuodamas sandorių dalyvių tapatybę ir sąžiningumą. Kadangi daugelyje šalių virtualiosios valiutos nėra teisėta mokėjimo priemonė, joms nėra pritaikyto vartotojų apsaugos mechanizmo.

Dar 2014 metais Europos bankininkystės institucija (EBI), kuri prižiūri bankų reguliavimą Europos Sąjungoje, paskelbė nuomonę dėl virtualių valiutų (angl. *EBA Warning and Opinion on Virtual Currencies*), kurioje nerekomendavo bankams prekiauti kriptovaliutomis, ypač bitkoinais, jų laikyti ar kitaip disponuoti. Rekomendacija taikoma tol, kol bus nustatytos reguliavimo taisyklės.

Iki šiol tiek ES lygmeniu, tiek atskirose valstybėse kriptovaliutos nėra sureguliuotos įstatymais. Kai kuriose šalyse (Islandija, Bolivija, Ekvadoras, Bangladešas, Kirgizija ir Vietnamas) virtualios valiutos yra apskritai uždraustos, arba vyksta ginčai dėl to, kas yra kriptovaliuta. Ar tai pinigai, alternatyvi valiuta, finansinis turtas, prekė, ar visiškai nauja turto rūšis? Nuo atsakymo į šį klausimą priklauso, kaip jos yra apskaitomos ir kaip organizuojama kriptovaliutų apyvartos kontrolė. Kriptovaliutų privalumas yra jų anonimiškumas, tačiau kyla klausimas, kaip vykdyti mokesčių apskaitą, jei sandoris yra anoniminis, o sandorio šalis nežinoma, ir kaip nustatyti įmonės mokesťines prievoles.

Pažymėtina, kad šiuo metu kiekviena ES valstybė narė pati sprendžia, kas yra “bitkoinas”: piniginis turtas, kripto turtas ar prekė. Į kriptovaliutą galima žiūrėti kaip į tam tikrą tarptautinį atsiskaitymo vienetą, nes kriptovaliutą išleidžia virtuali bendruomenė. Todėl reguliavimas turi būti įgyvendinamas visais lygmenimis – nacionaliniu ir tarptautiniu.

Taigi, apibendrinant, galima daryti tokias išvadas:

1) Nepaisant to, kad Lietuvos ir Vokietijos kripto turto apmokestinimo reglamentavimas įtvirtintas ne atskiru įstatymu, o šalių Finansų Ministerijų paaikškinimais, jis yra pakankamai panašus: pajamų (pelno) mokesčio įstatymų atžvilgiu kripto turtas pagal vykdomų sandorių turinį ir ekonominę prasmę yra pripažįstamas trumpalaikiu finansiniu turtu, kuris gali būti panaudojamas kaip atsiskaitymo priemonė už prekes ar paslaugas arba laikomas parduoti, o PVM apmokestinimo tikslais kripto turtas laikomas tokia pat valiuta, kaip eurai ar doleriai.

Tačiau yra ir skirtumų. Vokietijoje detaliau apibrėžtas fizinių asmenų sandorių su kripto turtu apmokestinimas, tuo tarpu juridinių asmenų apmokestinimui iš esmės taikomas bendras verslo vykdymo principas: jei veikia, susijusi su kripto turtu yra nuolatinė ir ja siekiama generuoti pardavimo pajamas bei ilgalaikėje perspektyvoje uždirbti pelno, tokia ekonominė veikla (jos rezultatas) yra apmokestinama PVM bei pelno mokesčiais. Svarbu pabrėžti, kad Vokietija apmokestina kripto turtą tik tuo atveju, jei jis buvo parduota tais pačiais metais, kai buvo įgytas. Tuo tarpu Lietuvoje VMI detaliau išaiškina tiek fizinių asmenų, tiek juridinių asmenų apmokestinimo niuansus. Taip pat skiriasi ir metinis neapmokestinamųjų pajamų dydis: Lietuvoje, remiantis GPMĮ 17 straipsnio 27 punktu, jis yra net 2500 eurų, Vokietijoje – 60 eurų. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, jog Lietuvoje šis neapmokestinamųjų pajamų dydis netaikomas tada, kai fizinio asmens veikla iš kriptovaliutų pirkimo – pardavimo atitinka individualiai veiklai nustatytų kriterijų (tęstinumas, savarankiškumas ir ekonominės naudos siekimas) vi-

sumą. Tęstinumas yra sietinas su tokio pobūdžio veiklos vykdymu tęstinį laikotarpį, kuris nėra ribojamas mokestiniu laikotarpiu. Tokios veiklos vykdymo aplinkybės kaip nevienkartinis, nuolatinis sandorių sudarymas, jų skaičius, tęstinis jų sudarymo laikotarpis (pasikartojimas) sietinas su tokios veiklos tęstinumo požymiu“ (VMI Paaiškinimas dėl virtualių..., 2018). Vokietijoje fiziniams asmenims taip pat numatyta galimybė skolinamam už atlygį krypto turtui (angl. *lending*) arba laikant jį už palūkanas (angl. *staking*), jį išlaikius ilgiau kaip dešimt metų ilgalaikėms finansinėms investicijoms ir po to realizuojant nemokėti pajamų mokesčio. Tokia galimybė galėtų būti numatyta ir Lietuvoje, atitinkamai papildant GPMĮ 17 straipsnio 1 dalies 27 punktą.

2) Japonijoje, kitaip nei Vokietijoje ar Lietuvoje, kripto valiutos buvo pripažintos teisėta mokėjimo priemone, o jų apmokestinimo klausimai buvo sureguliuoti nacionaliniais įstatymais. Anksčiau kriptovaliutų turto mainų paslaugas teikiančios įmonės galėjo atsakyti pateikti sandorių informaciją dėl asmens duomenų apsaugos. Nuo 2018 m. kriptovaliutų keitimo operatoriai pagal įstatymą privalo teikti sandorių duomenis. Numatyta nuostata, pagal kurią informacijos nepateikusioms įmonėms gali būti taikoma sankcija už atsisakymą pateikti duomenis be pateisinamos priežasties. Dėl didėjančio kriptovaliutų turto populiarumo, didelio kriptovaliutų nestabilumo ir didelio sandorių skaičiaus daugelio šalių mokesčių reguliavimo institucijos stengiasi išvesti kriptovaliutas iš pilkosios zonos ir įtraukti jas į teisinę sistemą. Tačiau valdžios institucijų pozicija skirtingose šalyse ne visada yra vienoda.

3) Atsižvelgiant į Japonijos pavyzdį, galima būtų teigti, jog kripto turto apmokestinimas Lietuvoje galėtų būti sureguliuotas papildant GPMĮ bei PMĮ naujomis nuostatomis. Visų pirma, GPMĮ 2 straipsnio 28 dalyje nurodyta sąvoka „Turtas“ – kilnojantieji ir nekilnojantieji daiktai, finansinės priemonės, kitas nematerialus turtas“ galėtų būti praplėsta formuluojant „[...] finansinės priemonės, *kripto turtas*, kitas nematerialus turtas“, o pačią kripto turto sąvoką bei rūšis detalizuoti nauja 2 straipsnio 28(1) dalimi. Tokiu būdu kripto turtui nedviprasmiškai galiotų GPMĮ 17 straipsnio 27 punkte įtvirtintas 2500 eurų neapmokestinamasis pajamų ir išlaidų skirtumas. Ir nors VMI Paaiškinime tokio dydžio taikymas paminėtas, tačiau neatmestina tikimybė, jog kripto turtas ateityje gali būti priskirtas finansinėms priemonėms ir tokiu būdu jam galiotų GPMĮ 17 straipsnio 30 punkte įtvirtintas žymiai mažesnis – 500 eurų neapmokestinamasis pajamų ir išlaidų skirtumas. Atitinkamai ir PMĮ 2 straipsnyje reiktų naujos 10(3) dalies, įtvirtinančios kripto turto sąvoką, sinchronizuojant ją su naujomis GPMĮ nuostatomis.

Šie pakeitimai suteiktų fiziniams ir juridiniams asmenims daugiau teisinio tikrumo dėl kripto turto apmokestinimo ir prisidėtų valdant su kripto turtu susijusias rizikas. Ir nors artimiausiu metu kripto turtas greičiausiai nebus prilygintas tradicinėms šalių valiutoms, augant jo populiarumui atsiskaitant už prekes ir paslaugas ar investuojant su tikslu uždirbti, aiškus mokestinis reglamentavimas leistų užtikrinti Lietuvai konkurencinį pranašumą šioje srityje ir skatintų inovacijas finansų sektoriuje.

Šaltinių sąrašas

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčių įstatymas (aktuali versija). *Valstybės žinios*, 2002-07-19, Nr. 73-3085.
2. Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymas (aktuali versija). *Valstybės žinios*, 2001-12-29, Nr. 110-3992.
3. *Einkommensteuergesetz (EStG) aktuali versija*. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/estg/> [žiūrėta 2022 m. vasario 11 d.].

Specialioji literatūra

4. Čerkesas, E. (2020). *Pajamų iš kriptovaliutos apmokestinimas - ESAS CONSULTING* [interaktyvus] Verslo teisės ir mokesčių konsultacijos | ESAS CONSULTING. Prieiga per internetą: <https://esasconsulting.eu/izvalgos/pajamu-is-kriptovaliutosapmokestinimas/> [žiūrėta 2022 m. sausio 31 d.].
5. Friedberg, C.G.-D.M., LL.M. and Arendt, D.H. (2021). *German income tax law and “non-fungible tokens.”* [interaktyvus] Lexology. Prieiga per internetą: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=03dd4eee-efc3-4423-9174aec9381c547c> [žiūrėta 2022 m. vasario 1 d.].
6. Gillenkirch, D., Wöckener, K., Freudenberger, C. and Lösing, C. (2018). *Berlin Court of Appeal rules: Bitcoin are not financial instruments within the meaning of the German Banking Act (KWG) | White & Case LLP.* [interaktyvus] www.whitecase.com. Prieiga per internetą: <https://www.whitecase.com/publications/alert/berlin-court-appeal-rules-bitcoin-are-not-financial-instruments-within-meaning> [žiūrėta 2022 m. sausio 26 d.].
7. Jünemann, M. and Wirtz, J. (2018). *ICO: Regulation of Types of Token in Germany.* [interaktyvus] Bird & Bird. Prieiga per internetą: <https://www.twobirds.com/en/news/articles/2018/germany/ico-arten-und-regulierungvon-tokens> [žiūrėta 2022 m. sausio 25 d.].
8. Latham & Watkins (2018). *BaFin Publishes Statement on ICO and Token Regulation.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.lw.com/thoughtLeadership/bafinpublishes-statement-on-ico-and-token-regulation> [žiūrėta 2022 m. vasario 1 d.].
9. Subačius, A. and Subačienė, R. (2019). Kriptovaliuta: privalumai ir trūkumai. *Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika*, [interaktyvus] 1(19). Prieiga per internetą: <https://www.journals.vu.lt/BATP/article/view/12762> [žiūrėta 2021 m. rugsėjo 13 d.].

Kiti šaltiniai

10. *Act Establishing the Federal Financial Supervisory Authority*. Section 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Aufsichtsrecht/Gesetz/fin_dag_aktuell_en.html [žiūrėta 2022 m. sausio 25 d.].
11. AVNT (2018). *Kriptovaliutos ir žetonų apskaitos rekomendacijos*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Apskaita/VAS/Euras-irkripto-valiuta/Kriptovaliutos-ir-eton-apskaitos-rekomendacijosskelbimui06-12.pdf> [žiūrėta 2021 m. lapkričio 27 d.].

12. BaFin (2018). *Blockchain Technology – Thoughts on Regulation*. [interaktyvus] BaFin. Prieiga per internetą: https://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/BaFinPerspektiven/2018/bp_18-1_Beitrags_Fusswinkel_en.html [žiūrėta 2022 m. sausio 25 d.].
13. BaFin (2014). *Banking Supervision*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.bafin.de/EN/DieBaFin/AufgabenGeschichte/Bankenaufsicht/bankenaufsicht_node_en.html [žiūrėta 2022 m. vasario 1 d.].
14. BaFin (2017). *Crypto tokens*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.bafin.de/EN/PublikationenDaten/Jahresbericht/Jahresbericht2017/Kapitel_2/Kapitel2_7/Kapitel2_7_3/kapitel2_7_3_node_en.html [žiūrėta 2022 m. vasario 1 d.].
15. Bankai.lt (2018). *Kurie bankai Lietuvoje draudžia, o kurie leidžia pirkti kriptovaliutas?* [interaktyvus] Bankai.lt. Prieiga per internetą: <https://www.bankai.lt/kriptovaliutos/informacija/kurie-bankai-lietuvoje-draudzia-okurie-leidzia-1284.html> [žiūrėta 2022 m. sausio 29 d.].
16. Bankai.lt (2020). *Bitcoin valiuta, kursas*. [interaktyvus] Bankai.lt. Prieiga per internetą: <https://www.bankai.lt/kriptovaliutos/bitcoin> [žiūrėta 2022 m. sausio 31 d.].
17. Bitcoin (2009). *Bitcoin - Open source P2P money*. [interaktyvus] Bitcoin.org. Prieiga per internetą: <https://bitcoin.org/en/> [žiūrėta 2021 m. lapkričio 27 d.].
18. Bitcoin centras (2021). *Kur atsiskaityti Bitcoin? - Žemėlapis - BitcoinCentras*. [interaktyvus] www.bitcoincentras.lt. Prieiga per internetą: <http://www.bitcoincentras.lt/kur-atsiskaityti-bitcoin> [žiūrėta 2021 m. lapkričio 27 d.].
19. Borrelli, L. (2022). *Best crypto credit card 2021: Cryptocurrency rewards*. [interaktyvus] ZDNet. Prieiga per internetą: <https://www.zdnet.com/article/bestcrypto-credit-card/> [žiūrėta 2022 m. vasario 22 d.].
20. Centralbank.ie. (2014). *EBA Warning and Opinion on Virtual Currencies | Central Bank of Ireland*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.centralbank.ie/consumer-hub/consumer-notice/eba-opinion-on-virtualcurrencies> [žiūrėta 2022 m. vasario 2 d.].
21. Coinbase. (2022a). *Bitcoin Price Chart (BTC) | Coinbase*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.coinbase.com/price/bitcoin> [žiūrėta 2022 m. vasario 2 d.].
22. Coinbase. (2022). *Ethereum Price Chart (ETH) | Coinbase*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.coinbase.com/price/ethereum> [žiūrėta 2022 m. vasario 2 d.].
23. ComplyAdvantage. (2018). *Crypto Regulations in Japan*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://complyadvantage.com/insights/crypto-regulations/cryptocurrency-regulations-japan/> [žiūrėta 2022 m. vasario 2 d.].
24. ComplyAdvantage. (2022). *Cryptocurrency Regulations Around the World*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/> [žiūrėta 2022 m. vasario 2 d.].
25. *Dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų valiutų žetonų platinimo*. Nr. 01-32 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/uploads/documents/files/171010pozicija%20del%20virtualiu%20valiutu%20ir%20VV%20zetonu%20platinimo.pdf> [žiūrėta 2022 m. sausio 22 d.].

26. *Entwurf eines BMF-Schreibens: Einzelfragen zur ertragsteuerrechtlichen Behandlung von virtuellen Währungen und von Token.* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Downloads/BMF_Schreiben/Steuerarten/Einkommensteuer/2021-06-17-est-kryptowaehrungen.html [žiūrėta 2022 m. vasario 12 d.].
27. German Federal Ministry of Finance (2021). *German Federal Ministry of Finance issues draft decree on income tax treatment of virtual currencies and tokens.* [interaktyvus] www.cms-lawnow.com. Prieiga per internetą: <https://www.cmslawnow.com/ealerts/2021/07/bmf-issues-draft-decree-on-income-tax-treatment-of-virtual-currencies-and-tokens> [žiūrėta 2022 m. sausio 26 d.].
28. Hankin, A. (2019). *Bitcoin Pizza Day: Celebrating the \$80 Million Pizza Order.* [interaktyvus] Investopedia. Prieiga per internetą: <https://www.investopedia.com/news/bitcoin-pizza-day-celebrating-20-million-pizzaorder/> [žiūrėta 2021 m. lapkričio 27 d.].
29. *Hinweise zu dem Gesetz über die Beaufsichtigung von Zahlungsdiensten.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.bafin.de/SharedDocs/Downloads/EN/Aufsichtsrecht/dl_zag_en.html [žiūrėta 2022 m. sausio 25 d.].
30. Kriptomat.io. (2022). *Kas yra DeFi? Trumpas vadovas apie decentralizuotus finansus (DeFi).* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://kriptomat.io/lt/kriptovaliutos/kasyra-defi-kripto/> [žiūrėta 2022 m. sausio 23 d.].
31. *Lessons Lost: DeFi Compared to the 2017 ICO Bubble.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://tokenist.com/defi-compared-to-the-2017-ico-bubble/> [žiūrėta 2022 m. vasario 21 d.].
32. Library of Congress, Washington, D.C. 20540 USA. (2018). *Germany: Federal Ministry of Finance Publishes Guidance on VAT Treatment of Virtual Currencies.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.loc.gov/item/global-legalmonitor/2018-03-13/germany-federal-ministry-of-finance-publishes-guidance-on-vattreatment-of-virtual-currencies/> [žiūrėta 2022 m. vasario 1 d.].
33. Lietuvos bankas (2017). *Lietuvos bankas skelbia poziciją dėl virtualiųjų valiutų.* [interaktyvus] www.lb.lt. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuvosbankas-skelbia-pozicija-del-virtualiuju-valiutu> [žiūrėta 2021 m. lapkričio 27 d.].
34. Mueller, H. (2021). *The Law Reviews - The Virtual Currency Regulation Review.* [interaktyvus] thelawreviews.co.uk. Prieiga per internetą: <https://thelawreviews.co.uk/title/the-virtual-currency-regulation-review/germany> [žiūrėta 2022 m. vasario 1 d.].
35. *Paaiškinimas dėl virtualiosios valiutos ir pirminio žetonų platinimo (ICO) apmokestinimo.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/391185/Paaiškinimas+dėl+virtualių++RM-21969.pdf/30a8e9a1-132d-5f91-314c-64ff290f8d8b?t=1545390441331> [žiūrėta 2022 m. sausio 23 d.].
36. *Parallels between NFTs and the 2017 ICO mania.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://medium.com/coinmonks/parallels-between-nfts-and-the-2017-ico-mania-ce605828253> [žiūrėta 2022 m. vasario 21 d.].
37. Quiroz-Gutierrez, M. (2022). *Crypto is fully banned in China and 8 other countries.* [interaktyvus] [Fortune](http://fortune.com). Prieiga per internetą: <https://fortune.com/2022/01/04/crypto-banned-china-other-countries/> [žiūrėta 2022 m. vasario 21 d.].

38. Reinicke, C. (2021). *Bitcoin hits another record. Here's how much you'd have if you invested \$100 in 2009*. [interaktyvus] CNBC. Prieiga per internetą: <https://www.cnbc.com/2021/02/12/how-much-you-d-have-today-if-you-invested-100in-bitcoin-in-2009.html> [žiūrėta 2021 m. lapkričio 27 d.].
39. Roth, E. (2021). Japan puts new restrictions on stablecoins. [interaktyvus] The Verge. Prieiga per internetą: <https://www.theverge.com/2021/12/6/22821188/japan-puts-new-restrictions-on-stablecoins> [žiūrėta 2022 m. vasario 1 d.].
40. Skatteverket v Hedqvist (C-264/14) EU:C:2015:718 (22 October 2015).
41. SpectroCoin (2021). *Bitcoin Price and Exchange Rates*. [interaktyvus] SpectroCoin. Prieiga per internetą: <https://spectrocoin.com/en/bitcoin-price-rates.html> [žiūrėta 2021 m. lapkričio 27 d.].
42. *Vertybinių popierių požymių turinčių žetonų siūlymo gairės*. Lietuvos bankas, 2019.10.17. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e1018840f18111e99681cd81dcdca52c> [žiūrėta 2022 m. vasario 12 d.].
43. Vilnius coding school. (2019). *Kas yra blockchain? Trumpai ir aiškiai*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.vilniuscoding.lt/kas-yra-blockchain-trumpai-ir-aiskiai/> [žiūrėta 2022 m. sausio 23 d.].
44. www.finansaipaprastai.lt. (2022). *Kas yra NFT ir ar verta į tai investuoti?* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.finansaipaprastai.lt/post/kas-yra-nft-ir-ar-verta-itaiinvestuoti> [žiūrėta 2022 m. vasario 12 d.].